

Udvikling og stabilitet

– en etnografisk analyse af det sociale arbejde på
Kofoeds Skole og i Settlementet i København

Af Julie Rahbæk Møller og Jan Bjerregaard

Kofoeds Skole er ikke stedet, hvor man ender, men hvor man begynder.

I mange år har velfærdssamfundet værdsat fællesskab og stabilitet som bærende elementer i en tryk tilværelse, men i de senere år er der sket et skift til fokus på et mere dynamisk perspektiv, hvilket tydeliggøres i statens mange politiske reformer (Pedersen 2011: 12). Stabilitet er gået fra at være én af velfærdsstatens grundlæggende værdier til at blive et illegitimt ønske om at fastholde mennesker i et afhængighedsforhold til staten. Det gælder også mennesker med komplekse sociale problemer, som står uden for arbejdsmarkedet. I indledningen til et tema om *Velfærdsstaten* i det seneste nummer af Tidsskriftet *Antropologi* (hvis artikler går i dialog med Pedersens begreb 'konkurrencestaten') introducerer forfatterne begrebet 'forandringsstaten' ved at identificere tre udviklinger,

som kendetegner nutidens velfærdsstat: 1) spændingsfeltet mellem individ og fællesskab, som har givet sig udslag i en ny form for selvstændighed og selvudvikling, 2) acceleration og øget dynamik, som giver en forventning om at få mere for færre ressourcer og 3) samfundets inklusions- og eksklusionsmekanismer i forhold til, at der er begrænsninger på velfærdssamfundets goder. Disse tre udviklingstendenser peger i retning mod et samfund, som er:

”[...] splittet imellem dem, der er en del af arbejdsmarkedet og udviser passende selvstændighed, og dem, der ikke har arbejde eller ikke ”udviser tilstrækkeligt initiativ” til at indgå i arbejdsmarkedets ret-og-pligt-relation. Hvor velfærdsstaten sigtede mod at udligne forskelle via omfordeling, drives forandringsstaten frem af en eksklusiv solidaritet med en fortsat udgrænsning af de grupper, der er ”gået i stå” – såsom hjemløse, arbejdsløse, sindslidende, stressede, handicappede, misbrugere, flygtninge og beboere i udkantkommuner.” (Bruun, Krøijer & Rytter 2016: 29)

Det er interessant, at de grupper, der er ”gået i stå” er i færd med at blive udgrænset samtidig med, at de er centrum for et omfattende politisk og administrativt arbejde. De mennesker, som denne artikel handler om, opfattes som ”gået i stå” og blot værende i en midlertidig krise. Det præger de interventioner, som igangsættes for at få folk i ordinært arbejde, såsom reduceringer af offentlige ydelser og talrige aktiveringsindsatser. Som artiklen vil vise, bygger interventionerne på en logik om arbejdsløshed som midlertidig, også for socialt marginaliserede

Gang i Gaden tilbyder fællesskab og struktur på brugernes præmisser.

mennesker, og de stipulerer en form for dynamisk udvikling, som disse mennesker kun sjældent kan leve op til. Snarere end at stræbe efter en dynamisk fremgang i deres liv, stræber de efter en form for stabilitet, som vi vil argumentere for er en anden (og ligeså væsentlig) form for udvikling som den dynamiske.

Artiklen bygger på empiri fra Settlementet på Vesterbro og Kofoeds Skole på Amager. Her har forfatterne samt to øvrige kollegaer¹⁾ fra Professionshøjskolen Metropol lavet feltarbejde siden efteråret 2015 som led i et forskningsprojekt, der har til formål at skabe en detaljeret viden om, hvad der foregår i beskæftigelsesindsatsen for de udsatte grupper samt en forståelse for, hvordan indsatserne fungerer og for hvem. Empirien består af feltarbejde, interviews og fokusgrupper. Vi var en del af dagligdagen for brugere og medarbejdere i forskellige afdelinger af Kofoeds Skole og i Settlementets aktiveringstilbud og værested Gang i Gaden²⁾; vi deltog i møder mellem brugere og deres sagsbehandlere og mentorer; og vi interviewede efterfølgende sagsbehandlere om deres arbejdsrutiner, opfattelser af systemet og udfordringer med at få mennesker med andre problemer udover ledighed i arbejde. Det primære fokus er på livsbetingelserne og hverdagslivet for de brugere og elever, der kommer i hhv. Settlementet og på Kofoeds Skole.

I det første afsnit viser vi, at der i Settlementet og på Kofoeds Skole tilbydes rammer og strukturer, som brugerne og eleverne kan fungere under, og som hjælper dem til at skabe stabilitet i deres hverdag. Der er disse steder en anden forståelse for brugernes sociale problemer, som i lovgivningen og i mange af de beskæftigelsesrettede sociale indsatses bliver håndteret som midlertidige på trods af, at brugerne i mange år har levet med dem. Kofoeds Skole og Settlementet bliver støttet økonomisk af staten og kommuner og de samarbejder med Jobcenter København og jobcentre i omkringliggende kommuner. De er således en integreret del af beskæftigelsessystemet, men med ansvar for at løse nogle særlige opgaver. Vi vil på den ene side vise, hvordan kontanthjælpsmodtagere med komplekse sociale problemstillinger, et problemskabende brug af rusmidler, psykiske vanskeligheder og/eller somatiske problemer oplever deres hverdag i Settlementet og på Kofoeds Skole og på den anden side, hvordan medarbejderne disse steder har en forståelse af brugernes problemer som langvarige sna-

rere end midlertidige, og deres indsatser tilpasses brugernes særlige livsbetingelser (forstået som både muligheder og begrænsninger). Artiklen afsluttes med refleksioner over brugernes position i den beskæftigelsespolitiske diskurs.

Kofoeds Skole og Settlementet er begge grundlagt på kristne grundværdier i starten af 1900-tallet og har flere fællestræk: de tilbyder forskelligartede arbejdsfællesskaber til mennesker, der har svært ved at indgå på det ordinære arbejdsmarked; og det sociale arbejde skal begge steder balancere mellem socialpolitik og beskæftigelsespolitik. Hensigten her er ikke at lave en komparativ analyse af Settlementet og Kofoeds Skole, men at vise sammenfaldene i forhold til den beskæftigelsespolitiske diskurs samt betydningen af stederne i forhold til brugernes håndtering af livet på kontanthjælp. Vi viser dog også stedernes forskelligheder i forhold til graden af rammer og struktur, som leder frem til en pointe om, at der er behov for forskellige typer af sociale tilbud og aktiveringstilbud til netop den gruppe af mennesker, som vi fokuserer på.

Brugerne af Settlementet og Kofoeds Skole Marginaliserede menneskers livsvilkår udfordres af uforudsigelighed, som betyder, at deres udvikling ikke bevæger sig lineært mod bedre livskvalitet, men snarere er en kompleks størrelse, der ikke så nemt lader sig kontrollere og organisere. Brugerne i Gang i Gaden og eleverne på Kofoeds Skole har varierende sociale, psykiske og somatiske udfordringer. En bruger i Gang i Gaden er fx hjemløs, har hjerte problemer og et alkoholmisbrug, mens andre ”kun” har et alkoholmisbrug, som de forsøger at bekæmpe eller de mener at leve fint med det. Det betyder, at deres liv er præget af op- og nedture, som fordrer en anden tilgang til afhjælpning af arbejdsløshed end mennesker uden sociale problemer. Nedenstående fortælling om Selma viser en kvinde, som både har personlige og erhvervsmæssige kompetencer, og når hun har det godt, bidrager hun til dagligdagen i Gang i Gaden, men hun drikker også i lange perioder. Hun er ædru sammenlagt nogle måneder om året. Selvom hun har en god indsigt i (og frygt for) hvornår hun begynder at drikke, har hun svært ved at forebygge det. Det betyder, at hun har svært ved at lægge langstrakte planer for sin egen fremtid og fritiden føles – paradoksalt nok – trang.

Casen om Selma

[...] altså både mine drømme, mine forhåbninger og mine forventninger, det er alt sammen væk, så et eller andet sted er jeg jo fri ikke også? Men altså... det er også svært at være fri ikke?"

Således talte Selma i et interview i efteråret 2015.

Første gang jeg mødte hende var til frokosten én af de første dage på feltarbejde i Gang i Gaden i efteråret 2014, hvor hun talte om sit tidligere job som frivillig i Solhatten, et aktiveringstilbud i Settlementet, som desværre måtte lukke. Hun var meget glad for at arbejde dér: "hvis man kan kalde det arbejde ikke også? Det var aktivering ikke også? Men altså, jeg betragter det som et arbejde", fortalte hun senere.

Selma er i slutningen af 50'erne, åben, nysgerrig, har langt lyst hår, er velklædt og køn. Hun har flere uddannelser bag sig og et langt CV. Hendes jyske dialekt er gennemtrængende, og når hun taler er det med et smil ofte efterfulgt af et lille grin. Også selvom det ikke står mål med alvoren i hendes fortællinger. Når hun er i Gang i Gaden, er hun hjælpsom og venlig over for de andre brugere, og hun tager især ansvar for madlavning, borddækning og oprydning. Hun fortæller, at hun kommer i Gang i Gaden, fordi hun dér har fået et netværk, hun ikke havde før. Foruden Gang i Gaden, kommer hun i en kirke på Vesterbro, hun deltager i meditationsaftener, i AA-møder og hun er frivillig på et værested under Kirkens Korsher. Alt sammen i et forsøg på at stoppe med at drikke og komme videre med sit liv.

Efter en pause fra feltarbejdet i julen og januar måned kommer jeg tilbage til Gang i Gaden. Selma fortæller mig, at hun har haft en nedtur i december og det meste af januar, og nu har hun ingen penge. Hun er ikke på sygedagpenge længere, fordi hendes læge ikke mener, at hun får det bedre inden for tre måneder. I december fik hun bevilliget et ressourceforløb, som efterfølgende blev trukket tilbage – uden forklaring. Hun fik ikke undersøgt det nærmere på det tidspunkt, fordi hun var på druk. I de næste måneder hjælper jeg hende med at finde rundt i et mærkværdigt system af kontorer: Jobcentret i Nyropsgade, ydelseskantoret, kontanthjælpskontoret, Job og Service, virksomhedsteamet og kontorer, vi aldrig fik navnene på. Selma blev slidt og skrøbelig i processen, men hun ender med at få kontanthjælp med tilbagevirkende kraft. Kontanthjælpen rækker dog knap nok til at betale husleje, regninger, gæld, hjælpe hendes søn økonomisk og købe mad.

Lige før påske følges vi ad ned ad Istedgade, og Selma siger, at påsken er lang. Hun fortæller, at hun ikke har noget at lave, når Gang i Gaden er lukket. Jeg spørger hende, om ikke hun skal være sammen med sin søn, og hun svarer, at det bliver så traurigt – at det jo er lidt tungt, også for ham. Han skal være sammen med nogle jævnaldrende, mener hun. Ensomheden er det, hun frygter mest. Vi ønskede hinanden god påske og skiltes.

Tilbage i Gang i Gaden efter påske, var Selma fuld. Hun var iklædt joggingbukser og en åbenstående vin-

terjakke med en tynd lyserød undertrøje indenunder. Hun sad på en trappesten og talte med nogle piger, der sad foran bageren og drak kaffe. En anden bruger fra Gang i Gaden, kom over og lagde en flaske rødvin i hendes taske, mens han hviskede noget til hende. Jeg fulgte hende hjem, mens hun græd. Da jeg senere gik forbi Gang i Gaden, hvor de andre stod udenfor, spurgte de mig om, hvordan det gik med "patienten" og ønskede hende god bedring, som havde hun influenza.

I et par uger talte vi i telefon næsten hver dag. Hun fik det bedre og blev glad igen. Indtil den næste nedtur. Citatet fra interviewet med Selma ovenfor bliver modsagt af andre samtaler med hende, hvor hun netop udtrykker håb for en bedre fremtid – uden alkohol og med et arbejde og en fast indkomst. (Fra feltarbejde i Gang i Gaden, efteråret 2014 og foråret 2015)

Fortællingen om Selma er ikke unik for de mennesker, der kommer i Gang i Gaden og på Kofoeds Skole. Følger man dem igennem en længere periode, finder man ud af, at deres liv består af op- og nedture, som mange håndterer ved dagligt eller i perioder at drikke alkohol, ryge hash eller tage stoffer, men omvendt bidrager det også til deres op- og nedture. Med få undtagelser er de på kontanthjælp og næsten alle er tilknyttet flere forvaltninger og afdelinger i kommunen, fx jobcenter, misbrugscenter og socialcenter. Der er mange professionelle ind over deres liv, men dette til trods føler brugerne på Kofoeds Skole og i Gang i Gaden sig ikke som en del af samfundet, og de opfatter staten som et indviklet og omstændeligt system, som de ikke mener hjælper dem på den måde, som det burde som Selmas møde med kontanthjælpssystemet viser. Af andre mennesker, både politikere, embedsmænd, socialarbejdere, forskere i socialt arbejde m.m. bliver de kategoriseret som 'socialt udsatte' – en betegnelse som især brugerne i Gang i Gaden ikke brød sig om – og det sociale arbejde handler om, at få dem til at 'mestre deres liv'. Det synes dog som om, at de for så vidt mestrer livet på deres egne måder alt efter hvad de magter. Nogle af brugerne ønsker ikke mere indblanding fra 'systemet', men fred til at leve et liv på deres egne præmisser, understøttet økonomisk af kontanthjælp, mens andre gerne vil ud af deres misbrug og måske en dag få et arbejde. Dette studie peger på, at de i Gang i Gaden og på Kofoeds Skole oplever rummelighed i forhold til deres livsbetingelser, men også at stederne skaber en ellers vanskeligt opnåelig struktur i deres hverdag.

Informanterne fra Gang i Gaden bruger oftest be-

tegnelsen 'frivillige' om dem selv, og nogle gange 'brugere', mens de på Kofoeds Skole af personalet kaldes 'elever' – en betegnelse, de også selv bruger. I resten af artiklen vælger vi at bruge den samlede betegnelse 'informanter', men ved en nødvendig skelnen mellem Gang i Gaden og Kofoeds Skole, bruger vi de emiske betegnelser 'brugere' og 'elever', som er den måde, hvorpå de bliver omtalt af professionelle og til dels definerer sig selv.

Rammer og struktur

På Vesterbro i København ligger Saxogade, som i mere end et århundrede har været omdrejningspunktet for forskellige sociale indsatser drevet af Settlementet. I 1911 blev organisationen Kristeligt Studenter Settlement oprettet af idealistiske akademikere (overvejende teologer), såkaldte filantroper, som ønskede at bygge bro over samfundets sociale kløft. Grundtanken var, at de studenter, som tilhørte samfundets økonomiske og kulturelle elite, skulle bosætte sig i Vesterbros arbejder- og slumkvarterer for at udøve oplysende og socialt arbejde – dels for at hjælpe folket, men også for at få en indsigt i arbejderne liv, som de senere kunne bruge i deres betydningsfulde hverv som læger, advokater, dommere, præster etc. (Laneth 2011: 8-9). Den grundlæggende værdi om mellemmenneskelig respekt er stadig gældende, men de kristne budskaber er ikke længere åbenlyst en del af det sociale arbejde, som det praktiseres i de forskellige tilbud i Settlementet i dag. I skrivende stund har Settlementet følgende aktiviteter: en social, juridisk og økonomisk rådgivning, en genbrugsbutik, kvindeklubber, en café, undervisningstilbud til kvinder med anden etnisk baggrund end dansk samt et tilbud om aktiviteter til forældre med småbørn. Aktiviteterne er et forsøg på at kvalificere hverdagslivet for de mennesker, der arbejder der – på deres egne betingelser og med egne forståelser af et godt liv – og for lokalmiljøet, som bruger caféen og butikkerne (Bech-Jørgensen 2001: 14). Tidligere forstander i Settlementet, Johs. Bertelsen, skriver i en artikel i Social Kritik (2001) om Sidegadeprojektet (som opstartede i 1986 som en del af Settlementet), at formålet ikke bare var at kvalificere arbejdsløse til arbejdslivet, men at kvalificere hverdagslivet for dem, der står udenfor arbejdsmarkedet. Det er stadig hensigten, men flere af aktiviteterne samarbejder med kommunerne, som har et andet sigte: at få folk i arbejde. Det betyder, at Settlementet i stigende grad skal forholde sig til visiterede bor-

gere, af hvilke der forventes en særlig form for udvikling hen imod deltagelse i arbejdslivet.

Aktiviteterne foregår i Settlementets adskillige lejemål i Saxogade og den nærliggende Dybbølgade. På Istedgade (lige ved hjørnet af Saxogade) ligger Gang i Gaden, som var omdrejningspunkt for feltarbejdet i Settlementet. Det er økonomisk støttet af satspuljemidler og fungerer dels som et aktiverings-tilbud, der modtager borgere i aktivering fra jobcentre i København og omkringliggende kommuner, og dels som en form for værested for folk i området. Reglen er, at for at få lov til at spise frokostmåltidet, som altid bliver serveret kl. 12.00, skal man hjælpe til i det omfang, man kan.

Gang i Gaden er en del af en andelsforening, hvor man går direkte ind fra gaden i en lille genbrugsbutik og fortsætter op af en trappe til 1. salen, hvor der ligger et værelse, der fungerer som værksted for én af brugerne samt et personalekontor, hvor lederen og medarbejderne arbejder med dokumentation og udvikling af stedet, hvis de ikke holder møder med brugerne eller hjælper dem med kontakten til sagsbehandlere, læger eller andre professionelle. Foruden de to kontorer er der en mellemgang med tre computere, som især de hjemløse tilbringer meget tid foran. Derudover er der et lille køkken og en stor spisestue og stue i et rum. I den ene ende er der et langt spisebord med plads til omkring 18-20 mennesker og i den anden ende en sofagrube med en sort læder-sofa, to lænestole, et sofabord og et TV.

Ved feltarbejdets begyndelse i efteråret 2015 kom der ca. 30 forskellige brugere i alt om ugen med 10-15 brugere dagligt. I slutningen af måneden er der væsentligt flere, da de ikke har penge og derfor nyder et dagligt måltid mad – måske det eneste – mens der i starten af måneden er færrest. De er enten henvist af jobcentre eller kommer ind fra gaden. I skrivende stund er 6-7 af brugerne i aktivering, hvilket fordrer en anden professionel relation mellem dem og medarbejderne, fordi den sociale indsats skal være mere målrettet end hvis folk kommer fra gaden, og der skal udarbejdes en progressionsrapport som tilbagemelding til jobcentret.

Dagligdagen i Gang i Gaden udspiller sig forskelligt fra dag til dag, men nogle elementer går igen. Det daglige frokostmåltid forberedes af en eller to brugere mens andre dækker bord og rydder af. I starten af feltarbejdet tilbød den ene forsker at betale for frokosten, men blev modsagt af en bruger, der med et skrap tonefald udbrød: "Sådan gør man ikke her"

med en forklaring om, at i Gang i Gaden arbejder man for føden. Alle forventes at bidrage til stedets opretholdelse i det omfang, de kan – fx oprydning, rengøring, madlavning, tøjvask eller produktion af brugskunst til salg i en butik ejet af Settlementet eller på loppemarkeder. Dagligdagen for den uindviede kan synes ustruktureret, uforudsigelig og forvirrende. Dog viser rammerne sig – og en særlig form for social orden (eller ordnen) – når man kommer på stedet igennem en længere periode.

Kofoeds Skole er en selvejende institution grundlagt i 1928. Fra grundlæggelsen har Kofoeds Skole bygget på et narrativ, der lægger vægt på, at det ikke er stedet, hvor man ender, men hvor man begynder. Skolens kristne og folkelige værdigrundlag *hjælp til selvhjælp* afspejler, at alle mennesker har ressourcer som med støtte kan komme til udfoldelse (Bjørkøe 1991). Støtten centrerer om såkaldte meningsfyldte arbejdsfællesskaber, som kan være autotransport og kundebetjening, ejendomsservice herunder vedligeholdelse af ejendomme og udearealer, tekstilproduktion, rengøring, vaskeri, produktionsopgaver inden for grafisk design, vedligeholdelsesopgaver inden for maler-, snedker- og tømrerarbejde. Der er derudover tilknyttet rådgivningsmuligheder, hvor man kan tale med læger, psykologer, jurister og socialrådgivere. Elevernes personlige kompetencer forsøger man at støtte og optræne typisk i værkstedsforløb, hvor også de faglige kompetencer kan udvikles. Til dagligt bruges Kofoeds Skole af 700 elever, og mere end 4000 mennesker bruger årligt skolerne i Danmark med afdelinger i København, Aarhus og Aalborg. Kofoeds Skoles økonomiske grundlag består af en driftsoverenskomst med staten, samarbejde med Københavns Kommune og indtægter fra de socialøkonomiske virksomheder (Kofoeds Skole 2016).

Her tager vi afsæt i den del af feltarbejdet, der foregår i Auto- og Transportafdelingen, hvor der er tilknyttet 20-30 elever (de fleste i transportafdelingen). Ca. halvdelen af de elever, som har deres daglige gang i afdelingerne, er såkaldte 'kontraktelever', der er direkte visiteret af jobcenteret til en erhvervsmæssig afklaring og træning. Resten er såkaldte 'selvmødere', som udgiftsmæssigt dækkes af driftsoverenskomsten. Der er således tale om en sammensat gruppe, men ikke desto mindre anskuer de ansatte i afdelingen alle elever som værende del af et samlet arbejdskollektiv. Dagen starter typisk med, at forskellige kørselsopgaver fordeles af værkstedslederen

til de fremmødte elever. Fremmødet varierer fra dag til dag, ikke mindst fordi halvdelen er selvmødere, men udfordringen løses i samarbejde mellem personalet og eleverne. Nogle har faste ruter og tager gerne en tørn ekstra, hvis der mangler chauffører. Der udføres dels kørselsopgaver for skolens andre afdelinger, og desuden hentes tøj og møbler hos private i hele Storkøbenhavn. Endvidere gives der støtte til jobsøgning, med at finde praktikpladser, samt til besøg på virksomheder eller uddannelser. Målet for afdelingen er altså at afklare direkte til arbejde som chauffør, chaufførmedhjælper eller flyttemand.

I casen ovenfor om Selma fortæller hun, at det er problematisk, når Gang i Gaden er lukket, og det gælder mange af informanterne. Werner, som er elev i Kofoeds Skoles kørselsafdeling, fortæller i et interview, at hans hverdag bliver struktureret, når han indgår i arbejdsfællesskabet i afdelingen. Han har et dagligt forbrug af euforiserende stoffer, som formindskes, når han kommer på Kofoeds Skole, fordi han gerne vil bidrage til, at arbejdsopgaverne bliver løst og til det sociale fællesskab: *"Så i stedet for bare at sidde derhjemme og kukkelure, så kan man ligeså godt bruge sin tid på noget fornuftigt. Og jeg har lyst til at være sammen med andre mennesker i stedet for, jeg bare skal sidde derhjemme. Ellers sidder jeg bare derhjemme og så bliver man mere og mere doven."* Han er usikker på, om han har mulighed for at komme ud på det ordinære arbejdsmarked, så for ham synes Kofoeds Skole som en løsning, der igennem nogle faste rammer giver struktur i hverdagen. Stederne skaber struktur på informanternes hverdag – også selvom de kun kigger forbi til frokosten eller en kop kaffe, og også selvom de er påvirkede af alkohol eller stoffer. De indgår i nogle overordnede rammer, som det er vanskeligt for dem selv at opbygge, men som de har brug for i hverdagen.

Tiden

Foruden de aktiviteter og sociale fællesskaber, som informanterne er en del af, så spiller tiden en rolle for skabelsen af rammer og struktur i deres hverdagsliv. Man kan tale om tid på forskellige måder: tiden er daterbar, målelig og historisk (Zahavi 1997:90), men den er også oplevet og erfaret. I hverdagen er tiden en måde "at dele det op på, som er" (Kolind 2004:40) og i Gang i Gaden og på Kofoeds Skole skaber tiden struktur for informanter-

ne. Man kan ikke styre, at tiden går, men man kan forsøge at styre de begivenheder, som fylder den ud og skaber indhold i hverdagen. En medarbejder i Gang i Gaden udtrykte under et interview: *”Jeg tror næsten det er et omdrejningspunkt for deres liv, fordi hvis de ikke kommer dér, så går de rundt på gaden og bliver udsat for alle mulige andre ting, der foregår dér.”* Hun mener, at Gang i Gaden tilbyder andre former for indhold i tilværelsen end de ting, der foregår, når man går rundt på og omkring Istedgade. Gang i Gaden er som resten af Settlementet et lokalt sted, hvor mange af brugerne bor lige i nærheden, og udenfor åbningstiden bliver trappestenen ved siden af indgangen til Gang i Gaden flittigt brugt af de faste brugere og andre af gadens folk til at snakke og drikke sig fulde.

Dette står i kontrast til det at have et arbejde, hvor tiden automatisk bliver delt op i arbejdstid og fritid, og hverdagen struktureres af særlige produktionsrytmer, som værkstederne på Kofoeds Skole også skal holde i hævd, og som fordrer et bestemt tempo styret af sekventielle processer. Kofoeds Skoles værksteder minder dermed om et hvilket som helst arbejde, men har alligevel særlige betingelser, fordi arbejdstagerne (eleverne) ikke kan forventes at være i stand til at kunne indgå på lige vilkår som de fastansatte værkstedsmedarbejdere.

Arbejdslivet i dag er karakteriseret ved at travlhed er et tegn på udvikling og medarbejdere uddannes til at være tidsbevidste og forandringsparate. Tidsskemaer og tidsmålinger er blevet en del af arbejdsgangen (Salamon 2004: 121-122, 134), og informanterne er underlagt en form for sekventiel rytme, hvor deres procesplaner er inddelt i tidsintervaller, som regel et vist antal uger, som angiver hvornår de skal have udviklet sig inden for bestemte områder. Med en visitering til stederne følger et mål for dem, men i praksis kan det være vanskeligt at nå disse mål, og nogle gange opstår der uenighed om målene mellem sagsbehandlerne og socialarbejderne på Kofoeds Skole og i Gang i Gaden. Oftest bliver informanterne dog genvisiteret, selvom de ikke har udviklet sig i tilstrækkelig grad, fordi sagsbehandlerne har en forståelse for deres særlige livsbetingelser. Der synes dog at være en diskrepans imellem velfærdstiden (udvikling på tid) og tid til velfærd (tid til at skabe stabilitet), som skaber et væld af dilemmaer i det sociale og beskæftigelsesorienterede arbejde med udsatte mennesker, som ikke udvikler sig i det ønskede tempo, men som alligevel

bliver muliggjort i Kofoeds Skole og i Gang i Gaden.

Den største forskel på Kofoeds Skole og Gang i Gaden er, at rammerne er løsere og strukturen derfor mere flydende hos sidstnævnte, hvor tempoet ikke på samme måde er afhængig af en bestemt produktionsrytme. Hos Kofoeds Skole fungerer fx kørselsafdelingen og vaskeriet som en form for socialøkonomiske virksomheder og er derfor afhængige af udefrakommende ordrer og elevernes hjælp til at udføre disse. Der er således tale om en vis form for logistik og tidsplan i forhold til arbejdsopgaverne, som eleverne skal lære at håndtere. Gang i Gaden fungerer anderledes. I en tidligere periode var stedet brugerstyret og det virker ved første øjekast ustruktureret, uforudsigeligt og uden aktiviteter. Men når man er en del af dagligdagen igennem en længere periode, bliver det tydeligt, at brugerne i høj grad selv tager ansvar for stedets opretholdelse igennem fx madlavning og rengøring, og der bliver således skabt en form for struktur, som primært styres af frokosten som skal tilberedes og forventes klar til spisning kl. 12.00. Tiden bliver altså også her opdelt i bestemte sekvenser fra når stedet åbner kl. 9.00 frem til frokost og tiden efter frokost og frem til stedet lukker kl. 14.00. De brugere, der kan, hjælper til i de andre tilbud i Settlementet eller vedligeholder og rengør Gang i Gaden – med hjælp fra personalet, primært i form af motiverende samtaler.

Udviklingen og stabiliteten

Foruden at udfylde tiden ved at skabe rammer og struktur tilbyder aktiviteterne på Kofoeds Skole og i Gang i Gaden en form for læring, omend det er forskelligt, hvad informanterne mener at få ud af aktiviteterne. Nogle mener, at det sociale fællesskab har lært dem at være mere åbne omkring andre mennesker, andre lærer at stå op om morgenen og tage i Gang i Gaden eller på Kofoeds Skole som var det et ordinært arbejde, mens atter andre lærer at håndtere forskellige arbejdsopgaver. Vibeke, som er bruger i Gang i Gaden og ansvarlig for produktion af brugskunst, forklarer:

[...] jo jeg øh, nej jeg gør mig ikke bedre, jeg opgraderer mig ikke. Og alligevel gør jeg, fordi at jeg lærer menneskene at kende, og jeg lærer at håndtere dem og jeg lærer at håndtere de forskellige opgaver, der kommer. Det er selvfølgelig også en måde at opgradere sig selv på og lære, hvor ens grænser sidder, og om de kan rykkes [...]

Vibeke har lært at lave brugskunst, som efterspørges blandt beboere på Vesterbro. Hun har lært at sætte nye farver sammen og lave ting, der passer til højtidene og med sans for detaljen. Det er en krævende proces for hende, og hun har brug for opbakning og anerkendelse fra medarbejderne i Gang i Gaden undervejs. Samtidig har hun en livshistorie med svigt i barndommen bag sig, som hun mener, er med til at bestemme, hvorfor hun gør tingene, som hun gør i dag. Hun får hjælp af sin mentor i Gang i Gaden til at håndtere dagligdagens udfordringer, og hun har håb om en dag at få arbejde i fx en fritidsklub eller på en produktionsskole, hvor hun kan bruge sine kreative evner. Samtidig er hun bange for at komme væk fra Gang i Gaden, hvor hun føler sig som – og også bliver anset for at være – en ressource. Det giver hende følelsen af stabilitet og hun ønsker derfor gang på gang at blive forlænget af jobcentret, som dog ønsker at se hende komme videre i retning mod et ordinært arbejde. Der sker altså en forskydning af, hvad Vibeke og sagsbehandler opfatter som 'udvikling' – for Vibeke er udvikling en langsom proces karakteriseret af en stabil hverdag, mens sagsbehandlerne hellere ser en dynamisk udvikling mod mere uafhængighed af velfærdsstaten.

På Kofoeds Skole forsøger værkstedsmedarbejderne at motivere eleverne og give dem gode erfaringer, som potentielt kan give dem en tro på, at de kan få et ordinært arbejde. Værkstederne er dog afhængige af brugernes arbejdsindsats, da der skal produceres eller leveres bestemte ydelser inden for bestemte tidsrammer. Det adskiller sig fra Gang i Gaden, som er præget af diskontinuitet forstået som konstante afbrydelser af det arbejde, brugerne er i gang med. Mange har svært ved at holde koncentrationen og blive ved en aktivitet, og forlader derfor forberedelsen af frokosten eller fejningen af gulvet for at gå ned på gaden og ryge en smøg eller falder i snak med nogle venner. Vibeke fra eksemplet ovenfor arbejder som én af de få i et tempo og med en rytme, som minder om den på Kofoeds Skole, hvor værkstedsmedarbejderne anskuer afhængigheden af elevernes arbejdsindsats som en del af det sociale arbejde og fordrende for på sigt at skabe en udvikling:

”Det er vigtigt, at man sætter sig nogle mål med den forandring, man forventer, der skal ske, fordi det sker ikke over en dag. [...] Hvis forandringen skal komme, så kommer den jo kun, hvis der er et ejerskab for eleven på den, for ellers så kommer der ingen forandring. Så kan vi måske starte en langsom udvikling.” (Interview med værkstedsmedarbejder, Kofoeds Skole, foråret 2015)

view med værkstedsmedarbejder, Kofoeds Skole, foråret 2015)

Vores empiri peger på, at økonomiske incitament for denne målgruppe ikke har den tilsigtede virkning om at få folk af overførselsindkomst og ind på det ordinære arbejdsmarked. Nogle mennesker i samfundet har stået uden for det ordinære arbejdsmarked i så mange år (eller aldrig været en del af det), at deres vej derhen ikke er gjort med at skære i deres kontanthjælpsydelse. De er i forvejen vant til at klare sig for ganske få økonomiske midler. Og de jobs, som de eventuelt ville kunne varetage, fx ufaglært arbejde, kræver i dag særlige faglige og sociale kompetencer, som er vanskeligt for dem at mønstre.

En betingelse for skabelsen af en stabil hverdag – og dermed en udvikling på informanternes egne præmisser – handler snarere om relationerne til hverandre og til det socialfaglige personale. I Gang i Gaden er tonen fra ledere og medarbejdere undertiden barsk – ligesom brugernes – men sjældent formanende. Dog får brugere karantæne, hvis de er for fulde, kommer op at slås eller på anden måde generer de andre brugere. Lederen og medarbejderen har en forståelse for, at nogle brugere har så voldsomt et misbrug, at de ikke kan fungere uden alkohol eller hash, så de er velkomne, selvom de er påvirkede, såfremt de ikke generer andre. Brugeren accepterer til gengæld, at de ikke må indtage alkohol og stoffer, herunder hash, indenfor og går derfor en tur rundt om blokken, når de trænger til det. Gang i Gaden tilbyder således nogle særlige og forholdsvist vide rammer, som brugerne skal fungere indenfor, men bliver rammerne for snævre, vil de gøre modstand og i sidste ende holde op med at komme. Hvor nogle af Gang i Gaden brugere potentielt ville være i stand til at arbejde på Kofoeds Skoles værksteder, ville en del af dem ikke kunne indordne sig under de mere snævre rammer dér. Det peger på, at der er brug for flere former for aktivisering med varierende grader af rammer og struktur – både i forhold til forskellige sociale og sundhedsmæssige problemer, men også i forhold til den enkelte over tid.

Snarere end at stræbe efter en dynamisk udvikling i deres liv, søger informanterne en stabil hverdag og at få greb om en fremtid, som ikke er præget af økonomisk og social usikkerhed. Man kan se det hos Selma, som får en nedtur, når Gang i Gaden er

lukket; hos Vibeke, som har brug for ro til at udvikle sine kreative evner; og hos Werner, som vælger at bidrage på Kofoeds Skole fremfor at sidde derhjemme og kede sig eller tage stoffer. Mange af disse mennesker lever et liv med mere eller mindre uforudsigelige op- og nedture og for dem kan det 'ikke at få det værre' derfor anskues som en form for udvikling. Vi argumenterer derfor for, at stabilitet kan anskues som en form for udvikling (jf. Johansen og Møller 2016), men det clasher med, at man lovgivningsmæssigt og i praksis forsøger at skabe en mere dynamisk udvikling hos disse mennesker. De sidste årtiers politiske reformer på beskæftigelsesområdet er udarbejdet ud fra en fordring om arbejdsløshed som midlertidig – som et socialt problem knyttet an til individet – og som kan løses ved hjælp af tidsbegrænsede aktiveringstilbud. I det næste afsnit undersøger vi, hvordan denne tidsbegrænsning og det øgede fokus på en dynamisk udvikling står mål med informanternes livssituation.

Kronisk krise eller midlertidig permanent? Temaet om udvikling og stabilitet er blevet behandlet nøje af politologen Ove K. Pedersen. Han skriver, at velfærdsstatens tidligere fokus på at fremme stabilitet er afløst af en stræben efter dynamik for at kunne være konkurrencedygtig (Pedersen 2011:12), og snarere end at fastholde borgere i et afhængighedsforhold til staten, skal de blive mere selvhjulpne og uafhængige. Hvilke konsekvenser har dette for de mennesker, som ikke kan indgå på det ordinære arbejdsmarked på lige fod med andre samfundsborgere? For brugere i Gang i Gaden og eleverne på Kofoeds Skole, bliver kravet om konkurrence et problem, da det fordrer en personlig og arbejdsmæssig udvikling, som de ikke kan leve op til.

De talrige politiske reformer har præget social- og beskæftigelsespolitikken i den forstand, at socialpolitikken er blevet delvist opslugt af beskæftigelsespolitikken, og logikken bag reformerne er, at arbejdsløshed er en midlertidig krise, man skal igennem for at vende tilbage på det ordinære arbejdsmarked. For mange arbejdsløse er dette tilfældet, men for de mennesker, som har massive sociale og helbredsrelaterede problemer, er arbejdsløsheden ikke midlertidig, men snarere et symptom på deres øvrige problemer, som ikke kan håndteres ved at skære i økonomiske ydelser eller sende dem i kortvarige aktiveringsforløb. Det synes som om, systemet anskuer dem som værende i en form for, med et antropologisk udtryk,

liminalfase, hvor overgangen fra *under arbejdsløshed* til *efter arbejdsløshed* kan håndteres økonomisk og bureaukratisk.

Begrebet liminalitet er oprindeligt udviklet af den franske etnolog Arnold van Gennep i værket *Les Rites de Passage* fra 1909 og har senere inspireret den britiske antropolog Victor Turner i hans studier af ritualer og riter. Riter symboliserer transitionen fra en tilstand til en anden og er primært forbundet med begivenheder såsom fødsel, pubertet, ægteskab og død. I denne kontekst anvendes begrebet om transitionen mellem at være arbejdsløs og en del af arbejdsstyrken, da det synes som om de politiske reformer på beskæftigelsesområdet samt forandringen fra staten som noget, der skaber stabilitet til at fordre dynamisk fremgang, har resulteret i en blind vinkel i forhold til marginaliserede mennesker med andre problemer end arbejdsløshed.

Ifølge van Gennep har riter en tredelt struktur, hvor de forskellige faser har forskellige betydninger og varighed alt efter konteksten og det ceremonielle mønster (ibid. 11, vii-viii). Det første stadie er 'separationsfasen', hvor den gamle identitet, status eller ramme borttages; det andet stadie er 'liminal- eller transitionsfasen', hvori den initierede hverken er det ene eller det andet; han eller hun er, med Victor Turners begreb, 'betwixt and between' (Turner 1967). Det tredje er 'inkorporationsfasen', hvor en ny identitet påtages. Liminalfasen er den mest komplekse. Det er en zone af ikke-identitet og noneksistens, hvor individerne enten fjernes fra offentlighedens skue eller opfattes som usynlige. De opfattes ofte som urene, forurenende og potentielt farlige for dem, der lever almindelige liv (Gennep 1992 [1960]: 41). Men det er kun en midlertidig tilstand, som leder videre til inkorporationsfasen og det fortsatte liv indtil den næste transition.

Spørgsmålet er, om man kan tale om informanterne på Kofoeds Skole og i Gang i Gaden som værende i en midlertidig fase på vej mod en egentlig inkludering i samfundet? Den amerikanske antropolog Robert Desjarlais skriver om hjemløse og hjemløshed, at de kan opfattes som modbilleder på "[...] health, wealth, purity, and high culture" (Desjarlais 1997: 2). Ikke alle vores informanter er hjemløse, men de repræsenterer stadig et brud med billedet af "den gode samfundsborger", som er selvforsørgende. Derfor er de genstand for en omfattende politisk og offentlig forvaltning. De befinder sig i en zone, hvor de af systemet bliver anskuet som vanskelige at

håndtere, men alligevel vurderet som værende på vej i arbejde, og det forudsættes, at de før arbejdsløsheden indgik på lige vilkår i samfundet med andre mennesker, selvom det ikke er tilfældet for de fleste af vores informanter. Mange af dem har aldrig haft et arbejde og nogle af dem har svært ved at læse og skrive. Tilmed har mange en svær fortid i forhold til dårlige familieforhold og misbrug. I Gang i Gaden italesætter de deres fremtid i vage termer; nogle mener ikke, de kan arbejde, mens andre har nogle drømme om et liv uden for systemet og med en bedre økonomi. Men vejen derhen er ikke kausal og lineær. Turner skriver: "The symbolism attached to and surrounding the liminal *persona* is complex and bizarre" (Turner 1967: 96). Geskæftigheden for at få dem udviklet og ind på arbejdsmarkedet er ligeledes kompliceret – og virker for informanter og medarbejdere på Kofoeds Skole og i Gang i Gaden til tider bizar, som vi så det i fortællingen om Selma, som lykkedes med at få kontanthjælp, men først efter talrige telefonsamtaler, møder og dokumenter, der skulle sendes til forskellige sagsbehandlere.

I en organisatorisk såvel som en identitetsmæssig sammenhæng betyder liminalfasen, at der potentielt venter brugeren et andet og bedre (økonomisk) liv på den anden side af deres sociale og helbredsmæssige problemer – og arbejdsløsheden – og dermed en større uafhængighed af velfærdssamfundet. Denne måde at tænke sociale problemer på passer ind i organiseringen af beskæftigelsesområdet, men informanterne udtrykker selv vanskeligheder ved at finde tilbage til den vej, de kom fra – eller aldrig har været på. Usynligheden i den liminale fase er karakteriseret ved, at personerne ikke længere er klassificeret som det, de var, og ikke er klassificeret endnu som det, de bliver (Turner 1967: 96). Informanterne er for så vidt klassificeret i forskellige organisatoriske systemer som 'bruger', 'elev', 'borger' og 'klient', men forskellen på dem og personerne i Turners analyse er, at de ikke har en sikker vej tilbage ind i samfundet – eller sagt på en anden måde: der er ikke en entydig forestilling om, hvad deres position i samfundet skal være. De fleste har ikke en forestilling om at kunne få et ordinært arbejde på grund af deres sociale vanskeligheder eller problemskabende brug af alkohol eller stoffer eller fordi de er for gamle, men de mener alligevel at bidrage til fællesskabet hos Kofoeds Skole og Settlementet. Problemet opstår, når stederne i forhold til beskæftigelsesdiskursen bliver opfattet som illegitime eller i bedste fald som et skridt

på vejen mod en mere legitim form for beskæftigelse.

Overgange fra uønskede tilstande til accepterede tilstande bliver i politiske reformer tillagt stor betydning, og overgange bliver derfor centralt i arbejdet med socialt udsatte mennesker. I fortællingen om Selma ønsker brugerne hende 'god bedring' som havde hun influenza snarere end var hun på druk. På trods af deres forskelligheder, bl.a. kulturelle, politiske og kønsmæssige, har brugerne en særlig forståelse for hinandens op- og nedture, som for så vidt karakteriserer en udvikling, men ikke som et lineært og kausalt forløb, hvor de gradvist får det bedre. Brugeren i Gang i Gaden oplever at blive mødt af krav fra systemet om, at de skal udvikle sig på en bestemt måde hen imod deltagelse i arbejdslivet. Det synes som om, der mangler en erkendelse af netop kroniciteten af brugernes livsvilkår, som reduceringer i økonomiske ydelser og gentagne aktiveringsforløb ikke ændrer på.

I sin artikel *Crisis and Chronicity: Anthropological Perspectives on Continuous Conflict and Decline* (2008) skriver den danske antropolog Henrik Vigh om kriser, at de normalt bliver defineret som:

"(...) en isoleret periode, hvor vores liv er ødelagt. Kriser definerer tabet af balance og manglende evne til at kontrollere de ydre kræfter, som har indflydelse på vores liv og valg. Fænomenet er anskuet som en midlertidig forstyrrelse – en momentær skævhed i tingenes gang. Men for mange mennesker i verden har kriser rodfæstet sig som en del af livet snarere end at være episoder, og de kan ikke afgrænses til at være et afvigende øjeblik af kaos eller en periode med afgørende forandring." (Vigh 2008: 5, egen oversættelse)

Vigh skriver altså, at en krise bliver anset som værende en midlertidig tilstand, men at for mange mennesker i verden, har den rodfæstet sig som et vilkår i livet. Han foreslår, at vi i stedet for at undersøge kriser i deres kontekst skal anskue krise som kontekst. Mens Vighs informanter, unge mennesker fra Bissau, kontinuerligt lever med frygten for den politiske situation, vold og fattigdom, så lever vores informanter med frygten for at miste kontrollen over deres misbrug, rage uklar med venner eller hinanden og miste deres økonomiske ydelser, fordi de undlader at møde op til møder i jobcentret, fordi de ikke forstår brevene eller ikke kan åbne dem i e-boks. Samtidig føler de sig 'displaced' i forhold til deres skævhed i samfundet, som deres psykiske og sociale

problemer er skyld i – en form for selv-stigmatisering, som betyder, at de på den ene side fysisk er en del af deres lokalmiljø, men på den anden side føler sig tilsidesat og anderledes end andre samfundsborgere. Til en frokost i Gang i Gaden udviklede lederens oplæg om de nyanskaffede satspuljemidler sig til en diskussion blandt brugerne om, hvordan de er en del af samfundet. Flere af dem udtrykte, at de står udenfor, og at det er samfundet, der skal ændre sig og ikke dem. De bruger ord som 'systemet', 'politikkerne' og 'velfærdsstaten' som en samlet betegnelse for det, der har indflydelse på deres liv i en negativ forstand, og som er årsagen til deres følelse af at stå uden for samfundet – eller i bedste fald på kanten af det. Man kan derfor diskutere, om krisen er en kontekst i deres liv eller om den er strukturerende for deres hverdag og fremtidsmuligheder? På sin vis kan man argumentere for, at den i mange henseender fremstår som dét, der definerer deres tilværelse i forhold til sygdom, misbrug, økonomi og socialt liv; men omvendt bukker de ikke under, men rejser sig gang på gang efter en nedtur. Økonomisk har de deres egne måder at klare sig på i form af sort arbejde på mikroniveau: at hjælpe en ven med at vende en madras, at hente medicin for et ældre familiemedlem, at gøre rent for en ældre bekendt – altsammen for små beløb, men som hjælper dem til at komme igennem dagen eller måske ugen.

Vigh skelner mellem social og personlig krise. Hvor den første relaterer sig til politiske, økonomiske og sociale forhold, relaterer den sidstnævnte sig til en særlig form for væren. Disse hænger dog ofte sammen, da sociale kriser ofte fører til personlige kriser (ibid.: 13-14). Mens det velfærdspolitiske system forsøger at styre vores informanter igennem krisen, forsøger organisationer som Settlementet og Kofoeds Skole både at hjælpe dem igennem krisen, men også i krisen, og hvis man undersøger dette, kan man få værdifuld viden om, *hvad der virker* for disse mennesker, i stedet for *om det virker* i forhold til at komme i ordinært arbejde. Vores undersøgelse har vist, at stabilisering ikke bare er opretholdende for brugerne i Gang i Gaden og eleverne på Kofoeds Skole, men at det kan opfattes som en form for udvikling – at de ikke får det værre, men langsomt bliver inkluderet i fællesskaber, som gør dem i stand til at skabe bedre relationer til andre mennesker. Denne form for udvikling bliver mulig på Kofoeds Skole og i Gang i Gaden, fordi rammerne er forholdsvis vide i forhold til de kommunale systemer, men den er i høj

grad overset politisk i det sociale og beskæftigelsesorienterede arbejde med udsatte mennesker.

Konklusion

Den amerikanske sociolog Erving Goffman skriver i bogen *Stigma* fra 1963: "*Society establishes the means of categorizing persons and the complement of attributes felt to be ordinary and natural for members of each of these categories*" (Goffman 1986 [1963]: 2). Et menneskes sociale position bliver til i samspillet mellem den måde, hvorpå man opfatter sig selv og den måde, hvorpå andre opfatter én. Problemet opstår, når der er diskrepans imellem de to opfattelser (Ibid: 2, 19). De egenskaber, som informanterne i Gang i Gaden og på Kofoeds Skole bliver tillagt af 'systemet' svarer ikke til deres egne selvopfattelser, og det betyder, at de kategorier og løsningsmodeller, som de bliver tilbudt, ikke svarer til deres muligheder og begrænsninger for at deltage i aktiviteter vurderet som relevante af samfundsnormen. De er bevidste om, at de bør stræbe efter en anden social position, men hvilken? Der synes ikke at være en legitim social position til dem, men igennem artiklen har vi vist, hvordan de alligevel formår at skabe struktur og stabilitet på Kofoeds Skole og i Gang i Gaden, enten for at komme videre i deres liv eller som grundlag for det liv, de ønsker og magter at leve. Vi har analyseret os frem til to væsentlige pointer: den ene er, at stabilitet for disse mennesker er en form for udvikling, som skaber sammenhæng i deres hverdag; og den anden er, at deres sociale problemer og arbejdsløsheden ikke bør ansues som midlertidige tilstande, der kan overkommes med økonomiske incitamenter og talrige aktiveringsindsatser, men at de skal tilbydes varieret, kontinuerlig og gentagende hjælp og støtte i deres langvarige kriser.

'Systemet' bliver ofte beskyldt for at være rigtigt, bureaukratisk og uden forståelse for borgerne – både af borgere, medarbejdere på Kofoeds Skole og i Settlementet samt af de sagsbehandlere, som repræsenterer 'systemet'. Det bliver dog sjældent pointeret, hvad systemet er for en størrelse. En udfoldelse af dette kræver mere spaltepads, men i nærværende kontekst synes det dog som om 'systemet' har en rummelighed, da sagsbehandlere visiterer borgere til steder som Kofoeds Skole og Settlementet – og i flere tilfælde bliver brugerne forlænget i årevis. Kofoeds Skole er på Finansloven og begge steder har økonomisk bindende samarbejder med kommuner, som i en vis forstand accepterer de vide rammer og

en anden tilgang til de borgere, som sagsbehandlere og andre aktiveringstilbud har svært ved at rumme. Eftersom rammerne og strukturen er så forskellig i Gang i Gaden og på Kofoeds Skole, viser det, at der er brug for en bred palet af sociale tilbud til den forskelligartede gruppe af mennesker, som har andre problemer i livet end ledighed.

Som en fortsættelse af vores undersøgelse vil det være interessant at se på hvilke vurderinger, der ligger til grund for de fortsatte visiteringer og det formelle samarbejde mellem kommunale sagsbehandlere og steder som Kofoeds Skole og Settlementet: Handler det om, at de faglige vurderinger har et begrænset råderum og den faglige viden forbliver tavs og usystematiseret? Om resignation over for denne gruppe af borgere? Om krydspresset mellem de mest udsatte borgeres komplekse liv og de entydige og meget begrænsede muligheder, der reelt er for sagsbehandlere for at løse dem? Er den manglende samarbejdsalliance med borgerne udtryk for en strategi for at kunne leve op til konkurrencestatens krav om personlig ydeevne, effektivitet og individualiseringen i socialt arbejde? Eller noget helt femte? Ikke desto mindre betyder det, at Kofoeds Skole og Settlementet på den ene side udfordrer den herskende diskurs om mennesket i udvikling og beskæftigelse ved at anskue beskæftigelse som mere end at være en del af det ordinære arbejdsmarked – og på den anden side fungerer de inden for de politiske og diskursive rammer igennem deres samarbejde med kommunerne og den statslige finansiering.

Julie Rahbæk Møller har en Ph.d. grad i antropologi fra Københavns Universitet.

Jan Bjerregaard er uddannet socialrådgiver.

Begge arbejder som lektorer på Professionshøjskolen Metropol, Institut for Socialt Arbejde.

LITTERATUR:

- Bech-Jørgensen, Birte, 2001. *Nye tider og usædvanlige fællesskaber*. Nordisk Forlag, København.
- Bertelsen, Johs., 2001. *Det kvalificerede hverdagsliv*. Et udviklings- og forskningsprojekt. I: *Social Kritik*, nr. 73. Pp. 4-7.
- Bjørkøe, Jens Aage, 1991. *En plads til os alle*. Kofoeds Skoles Forlag.
- Desjarlais, Robert, 1997. *Shelter Blues. Sanity and Selfhood Among the Homeless*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Gennep, Arnold van, 1992 [1960]. *The Classification of Rites. I: The Rites of Passage*, 1-15. The University of Chicago Press.
- Goffman, 1986 [1963]. *Stigma. Notes on the Management of Spoiled Identity*. Touchstone.
- Hastrup, Kirsten, 2003. Introduktion. Den Antropologiske Videnskab. I: *Ind i Verden. En Grundbog i Antropologisk Metode*, edited by Kirsten Hastrup, 9-35. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hojer, Maja Bruun, Stine Krøijer & Mikkel Rytter, 2016. Indledende perspektiver. I: *Tidsskriftet Antropologi*, nr. 72. Pp. 11-39.
- Indenrigsministeriet, 2015. *Lov om det offentlige Fattigvæsen 1891*. http://mhenriksen.dis-danmark.dk/Fattigv/Fattiglov_1891.pdf
- Jenkins, Richard, 2011. *Being Danish. Paradoxes of Identity in Everyday Life*: Museum Tusulanum Press.
- Johansen, Katrine Schepelern & Julie Rahbæk Møller, 2016. Spændingsfeltet mellem Dynamik og Stabilitet. En antropologisk analyse af arbejde med udvikling og behandling af mennesker med sindslidelser i det danske velfærdssamfund. I: *Tidsskriftet Antropologi*, nr. 72. Pp. 67-89.
- Kofoeds Skole, 2016. <http://www.kofoedsskole.dk/> (tilgået marts 2016).
- Laneth, Pia Fris, 2011. *Respekt. Historier fra Settlementet på Vesterbro* – fortalt af Pia Fris Laneth. Settlementet.
- Møller, Iver Hornemann & Jørgen Elm Larsen, 2011. *Marginalisering som det største socialpolitiske problem. Aktivering som et socialpolitisk svar*. I: *Socialpolitik*. Pp. 17-37. Hans Reitzels Forlag.
- Pedersen, Ove K., 2011. *Fra velfærdsstat til konkurrencestat*. I: *Konkurrencestaten*. Pp. 11-42. København: Hans Reitzels Forlag.
- Salamon, Karen Lisa Goldschmidt, 2004. Tid til Forandring - åndelig evolution og management. I: *Spor af Tid – antropologiske perspektiver*, Jeanett Bjønnes og Ann Ostefeld-Rosenthal (eds.). Pp. 119-143. Afdeling for Etnografi og Socialantropologi, Moesgård, Århus Universitet.
- Turner, Victor, 1967. *Betwixt and Between: The Liminal Period in Rites de Passage*. I: *The Forest of Symbols*, 93-111. Cornell University Press. Ithaca.
- Vigh, Henrik, 2008. "Crisis and Chronicity: Anthropological Perspectives on Continuous Conflict and Decline." *Ethnos* no. 73 (1):5-24.
- Villadsen, Kaspar, 2004. *Det Sociale Arbejdes Genealogi. Om kampen for at gøre fattige og udstødte til frie mennesker*. København: Hans Reitzels Forlag.

NOTER:

1. Foruden forfatterne deltog Mikkel Bo Madsen (Ph.d., docent, Professionshøjskolen Metropol) og Michael Münchow (MA, lektor, Professionshøjskolen Metropol) i forskningsprojektet. De har bidraget med væsentlige kommentarer til denne artikels analyser.
2. Jan Bjerregaard har lavet feltarbejde på Kofoeds Skole, mens Julie Rahbæk Møller har lavet feltarbejde i Settlementet.